

psychologie und sprachwissenschaft“, in ktere najbolj reprezentant je Steinthal, ki je v tem smislu neizrečeno veliko zanimivega spravil med učeni svet. O tem tu natenčneje govoriti, bi naznanilo čez mero raztegnolo.

Ker sem pa od nekdanj velik sovražnik tiste kritike, ki samo reže in ne zdravi, ki le podira pa ne zida, si pridržujem v posebnem članku o tem govoriti, kar bi bil rad in v spisu nisem našel, in to temveč, ker je to predmet, imeniten zadosta, da se seznanj ž njim ne le jezikoslovec, ampak sploh omikanec.

Da se od spisa poslovimo, še enkrat dostavimo, da moramo pisatelju hvaležni biti za mikavno črtico, nekaj, ker je razprava na učeni podlagi spisana, ki se vsaj po večem ujema z najnovejšimi preiskavami ter ni omejena od ozkih vezí partikularnega, na jeden jezik navezanega mišljenja, nekaj pa tudi, kakor je bilo vže rečeno, zato, ker nam je porok, da se tudi pri nas spoznava prava veljava vednosti, na katero moramo zidati, ako hočemo po edino pravej poti stopati v jezikoslovnih preiskavah. Kar bi bilo še dostaviti, se lahko zgodi prilično v obljubljenem, slovenskej Matici namenjenem spisu.

V Gradci 15. oktobra.

Dr. G. Krek.

Slovstvo in umetništvo.

* Gosp. L. Bélar, učitelj na tukajšnji mestni ljudski šoli, je v spomin prvemu taboru kranjskih ljudskih učiteljev, zložil popotnico (marš) pod naslovom „Zloga“, ktero izvedenci cenijo kot najboljšo kompozicijo tega marljivega gospoda. Zeleti je tedaj lepi „Zlogi“ mnogo kupcev, in da to kompozicijo slišimo tudi v „besedah“ čitalničnih.

* Gosp. profesor Klodič v Gorici je dovršil izvorno šaloigro s petjem v 3 aktih pod naslovom „Novi svet.“ V verzih zložena vrši se ta glediščna igra na slovensko-laški meji. Da bi pač kmalu razveseljevala občinstvo slovenskih čitalnic.

Politične stvari.

Interpelacija

dr. Tonkli-a in tovaršev v seji 9. goriškega zbora

1. oktobra t. l. zastran ravnopravnosti slovenskega jezika v uradih in šolah.

(Konec.)

Čeravno so se vršile od 1862. leta pri tukajšnji okrožni sodnji konečne obravnave v slovenskem jeziku, vendar se je le redko kedaj zgodilo, da so bile vse sodnijske osebe zmožne slovenskega jezika; zapisniki so se pa vselej pisali le v laškem jeziku, v katerem se pišejo tudi dandanes vkljub vsem postavam.

Akoravno so morale take napake znane biti c. kr. nadsodnji v Trstu, vendar jih ni odstranila, marveč se dozdeva, da je ona pravičnim in pohlevnim zahtevam slovenskega naroda nasprotna, ker je take uradnike, ki so bili začeli slovenski uradovati, le pisano gledala in morebiti pripomogla, da so bili v druge dežele preloženi; ker je bila slovensko mejniško pravdo v dobi Belkredijevega ministerstva zavrgla, in ker še današnji dan pri tukajšnji okrožni sodnji za pravne praktikante take izšolane pravoslovce sprejema, ki ne umejo čisto nič slovenskega, in le malo laškega jezika.

Veliko upanja je bilo sicer zbudilo med Slovenci na Goriškem razdruženje politiške od sodnijske uprave; pa kar se je tako željno pričakovalo, to ste ministerstvu pravosodja in notranjstva le v najmanjšem delu spolnili. Čeravno se namreč ne dá tajiti, da se je imenovalo vsled nove osnove za nekatere slovenske okraje

nekoliko slovenskih uradnikov, vendar je večina imenovanih, ki niso zmožni slovenskega jezika v besedi in pismu, in nahajajo se med njimi nekteri, ki celó nič ne znajo slovenskega, ali le prav malo; med temi pa so bili trije na Goriškem rojeni slovenski uradniki imenovani za adjunkte v Istri.

Po vseh okrajnih sodnijah vlada izključljivo ali nemški ali laški jezik. To veljá posebno od mestno-odbrane sodnije v Gorici, h kateri spada bivši goriški okraj; pri tej sodnji ni nobenega pravniškega uradnika, da bi zmožen bil slovenskega jezika v besedi in pismu, čeravno ima rečena sodnija skoraj le s slovenskimi strankami opraviti, in uradni jezik je še vedno le laški, vkljub nove tako imenovane liberalne dôbe in vkljub §. 19. ustanovnih postav.

Ako pa sedijo že v sodnijah prve stopinje taki uradniki, ki — malo jih izvzamemo — niso sposobni uradovati v slovenskem jeziku, te žalostne razmere se kažejo še očitniše v sodnijah viših stopinj. Pri c. kr. nadsodnji v Trstu opravljajo službo taki svetovalci, med kterimi, ako se ne motim — in rad bi se motil — ne zná ne eden slovenskega jezika v uradnijah, kar zagotavlja toliko naredeb, odločeb in paragrafov!

Kar zadeva šole, — dozdej še ni bilo mogoče odstraniti iz ljudskih šol popolnoma nemškega jezika, akoravno se v teh šolah v njem le prazna slama mlati, ker v malo tednih po izstopu iz šole pozabijo učenci vse nemške besede, ktere so jim bile z neizrečenim trudom v glavo zabite. V glavnih šolah se sicer začanja v maternem jeziku podučevati, ali popolnoma še to načelo ni izpeljano. V srednjih šolah je pa bil dosedaj in je še vedno izključljivo le nemški kot učni jezik, in narodnemu je le tesen kotek odločen. Od vseučilišča in viših tehniških šol se ne more govoriti, ker jih za Slovence še ni.

Po vsem tem je jasno, da za Slovence na Goriškem je ostala tolikokrat zagotovljena enakopravnost slovenskega jezika v uradnijah in šolah le na papirji, in da je še vedno le „pium desiderium.“

Gledé pa, da slovenski narod ima že vsled djanskega bitja od narave utrjeno pravico tirjati, da ga nikdo v razvitji njegovega narodnega življenja ne zadržuje; gledé, da ima pravico tirjati od vlade, da se mu narodnost in narodni jezik ohrani in gojí; — gledé, da Slovenci plačujejo enake davke v denarji in v krvi, kakor drugi narodi, in da imajo tedaj tudi pravico udeleževati se ravno tako vseh koristi po utrjenem načelu — „enake teže, enake pravice“; — gledé da je bila ravnopravnost slovenskega jezika že opetovano izrečena in priznana od presvitlega cesarja, kteremu je slovenski narod vedno vdan; gledé da §. 19. postave od 21. decembra 1867. leta zagotavlja vsem narodom, in dosledno tudi slovenskemu, enakopravnost njih jezika v šolah, v uradih in v javnem življenji; gledé da ni mogoče, da bi slovenski narod vspešno, duševno in materijalno napredoval in se na višo stopinjo omike in blagostanja povzdignil, dokler ga vežejo jeklene verige tujega jezika v uradih in šolah; gledé na vse to, predlagajo podpisani po predsedništvu vis. deželnega zbora visoki c. k. vladi te-le vprašanja:

1. Kaj je vis. vlada že storila, ali kaj misli storiti, da se bodo vse naredbe, razločbe in postave o ravnopravnosti slovenskega jezika na Goriškem v glavnih in srednjih šolah in uradnijah djansko izpeljale?

2. Ali ne misli vlada v ta namen take uradnike, ki so slovenskega jezika nezmožni, koj od c. k. sodnij na slovensko-goriškem odstraniti, tem pa, ki so slovenskega jezika le v besedi zmožni, zaukazati, da se ga imajo v določeni dobi tudi pismeno toliko naučiti, da bodo mogli v slovenskem jeziku uradovati?